

INFORMATION ON EQUALITY AND SOCIAL JUSTICE IN ISRAEL
מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל
مركز «أدفا» - معلومات حول المساواة والعدالة الاجتماعية في إسرائيل

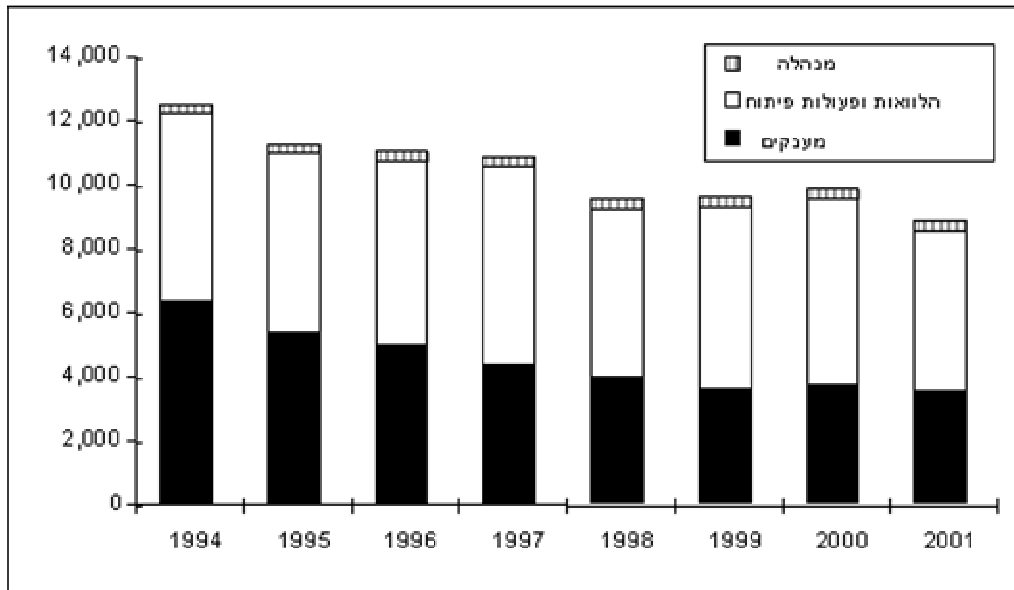
משרד הבינוי והשיכון

תקציב משרד הבינוי והשיכון לא השתנה מאז 1998, למעט ירידות ועליות קלות. כפי שניתן לראות בתרשים הבא, התקציב לשנת 2001 קטן במעט מזה של 2000. רוב התקציב מיועד למשכנתאות (מענקים + הלוואות) (ר' מבט על הצעות חוק התקציב וחוק ההסדרים לשנת 2001, מרכז אדוה: 24-26).

תרשים 7

תקציב משרד הבינוי והשיכון, 1994 -- 2001

במיליוני ש"ח, במחירים קבועים לשנת 2000

הערות: תקציב המנהלה כולל את הסעיפים 29, 43; תקציב המענקים כולל את סעיף 42; תקציב הלוואות כולל את סעיף 70.

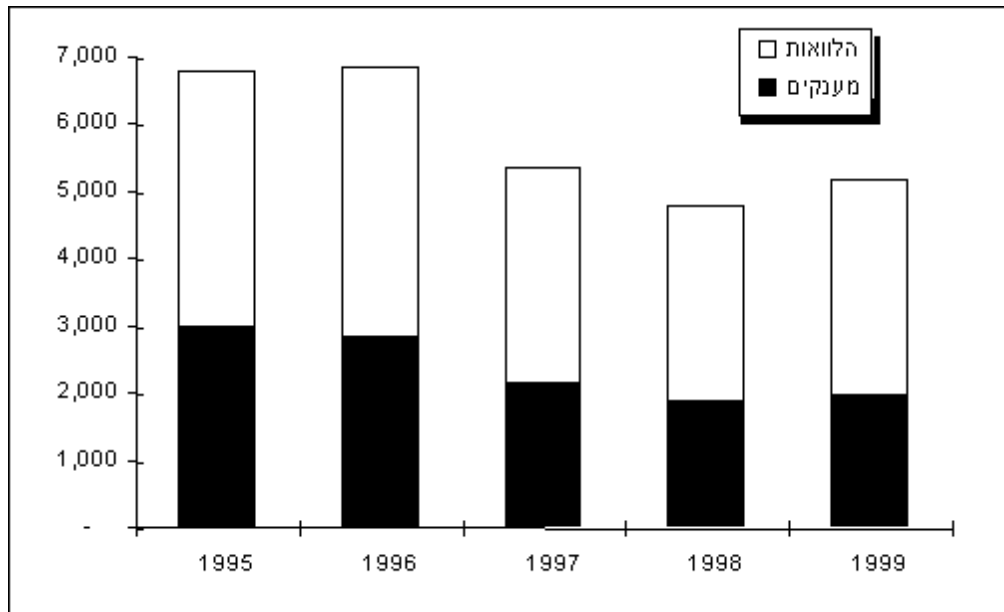
מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד האוצר, הוראות תקציב משרד הבינוי והשיכון, שנים שונות.

ביצוע תקציב המשכנתאות

התרשים שלהלן מציג את נתוני הביצוע של תקציבי המשכנתאות. נתוני ביצוע הם הסכומים אותם העניק משרד הבינוי והשיכון בפועל, כמשכנתאות; מהם ניתן ללמוד על שיעור הניצול של כספי הסיוע. כפי שניתן לראות, בשנת 1999 חלה עלייה מתונה -- של 8% -- בשיעור הניצול של תקציב הסיוע לרכישת דירה; זאת, למרות ירידה של כמעט 2% במספר המשכנתאות הממשלתיות שמומשו (חושב מתוך משרד הבינוי והשיכון, מידע חודשי, מרץ 2001, לוח ד.1). משמעות הדבר: בעקבות יישום המלצות ועדת גדיש, חלה עלייה קטנה בסכום הכולל שניתן כהלוואות לזכאים ותיקים (שאינם עולים חדשים), כולל הזכאים להלוואות במסגרת תוכנית "10+" (לפרטים ר' ירון יחזקאל, 1998, תוכנית המשכנתאות החדשה של משרד הבינוי והשיכון, מרכז אדוה). סיבה אחרת לעלייה הקטנה: גידול בהקצאה המיוחדת (ובשיעור הניצול) לעולי אתיופיה.

תרשים 8. ביצוע תקציב הסיוע לרכישת דירה, 1995 -- 1999

במיליוני ש"ח, במחירים קבועים לשנת 2000

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד האוצר -- החשב הכללי, דין וחשבון כספי, שנים שונות.

נתוני הביצוע לשנת 2000 טרם פורסמו. לעומת זאת, הנתון על מספר המשכנתאות שמומשו על-ידי זכאי משרד השיכון בשנת 2000 כבר פורסם: 38,515. נתון זה מלמד, כי נמשכת מגמת הירידה במימוש המשכנתאות: בין השנים 1999 -- 2000 נרשמה ירידה של 4% במספר המממשים.

מספר המממשים לשנת 2000 כולל בסביבות 2,600 מדיירי השיכון הציבורי, שרכשו את דירותיהם במסגרת מבצעי מכירת הדירות. ללא רכישות אלה, הירידה במספר המממשים של משכנתאות ממשלתיות הייתה מסתכמת ביותר מתשע אחוז (משרד הבינוי והשיכון, מידע חודשי, מרץ 2001: ז).

אירועי אוקטובר 2000 השפיעו לרעה על ניצול כספי הסיוע הממשלתי, כשם שהשפיעו לרעה על כל העסקים במדינה.

פתרונות דיור לעולי אתיופיה

הקהילה של עולי אתיופיה וצאצאיהם מונה 80,000 נפשות בקרוב (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לעיתונות, 6.6.2001). בערך 23,000 מתוכם נולדו בישראל.

על מצב הדיור של עולי אתיופיה ניסינו ללמוד מניתוח של ממצאי מפקד האוכלוסין האחרון (1995). הממצאים מעלים, כי בערך 40% מעולי אתיופיה מתגוררים בדירות שבבעלותם, וכשליש מתגוררים בדירות שכורות - רובם בדירות ציבוריות. 21% מהנסקרים לא מסרו מידע על צורת הדיור שלהם (הלמ"ס, מפקד האוכלוסין והדיור: שלב ב', קובץ גיאוגרפי).

עולי שנות השמונים ("מבצע משה") שוכנו תחילה במרכזי קליטה ואחר כך בדירות ציבוריות. במקרים מסוימים הוסבו מרכזי הקליטה לדירות ציבוריות ודייריהם הזמניים הפכו לדיירים קבועים.

בשנת 1993 (לאחר "מבצע שלמה") עיצב המשרד לקליטת העלייה בראשות יאיר צבן תוכנית משכנתאות מיוחדת לעולי אתיופיה. התוכנית אפשרה להם לקבל משכנתא ממשלתית בגובה של עד 110,000 דולר, כך שתכסה עד 99% ממחיר הדירה. ההחזרים החודשיים נקבעו בגובה נמוך, יחסית, ורוב ההלוואה אמורה להפוך עם השנים למענק.

מטרת התוכנית הייתה לקלוט את העולים ביישובים במרכז הארץ ולמנוע היווצרות של גטאות קהילתיים. עד 1993 יושבו והתיישבו עולי אתיופיה בשכונות חלשות ובאזורים פריפריאליים, וזאת על אף המדיניות המוצהרת של המשרד לקליטת העלייה שלפיה אין ליישבם בשכונות עוני ואין ליצור ריכוזים של עולים. יש לציין כי בדצמבר 1993, קרוב לשליש מעולי אתיופיה התגוררו בעשרים ואחת אתרי קרוונים (Kaplan, Steve and Hagar, Salamon, Ethiopian Immigrants in Israel: Experience and Prospects, Institute for Jewish Policy, Research, 1998: 8).

התקציבים למשכנתאות המוגדלות לעולי אתיופיה הועברו דרך סעיף תקציבי מיוחד, "מבצע לעולי אתיופיה". הלוח שלהלן מציג את ההקצאות השנתיות למבצע זה.

לוח 4

הקצאות לתוכנית הרכישה לעולי אתיופיה 1994 -- 2001

באלפי ש"ח, במחירים קבועים לשנת 2000

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
מענק	547,98 1	396,40 6	266,07 5	194,86 4	113,38 0	116,08 4	167,25 5	175,98 9
הלוואה	50,681	38,602	41,500	20,668	19,407	18,097	25,000	27,193
סך הכל	598,66 2	435,00 8	307,57 5	215,53 2	132,78 7	134,18 1	192,25 5	203,18 2
סך כולל	2,219,182							

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד האוצר, הוראות התקציב: משרד הבינוי והשיכון, שנים שונות.

כפי שניתן לראות בלוח, בתקופה שבין השנים 1994 -- 2001 הוקצו 2.22 מיליארד ש"ח (במחירי 2000) לתוכנית לרכישת דירה עבור עולי אתיופיה.

עד לחודש מרץ 2001 רכשו 6,303 משפחות יוצאות אתיופיה דירות בעזרת תוכנית המשכנתאות המיוחדת. הלוח הבא מציג את מספר המשכנתאות הממשלתיות שמומשו על-ידי עולי אתיופיה, מאז 1988. כפי שניתן לראות, 10,542 משקי-בית של עולי אתיופיה רכשו דירות מאז 1988.

מספר משכנתאות שמומשו מדי שנה על-ידי עולי אתיופיה, 1988 - 2000

שנה	מספר משכנתאות שמומשו
1988 -- 1990	471
1991	798
1992	1,208
1993	1,762
1994	1,845
1995	1,050
1996	563
1997	439
1998	564
1999	1,039
2000	533
2001 (1-3)	270
סך הכל	10,542

מקור: מזכר של אגף האכלוס, משרד הבינוי והשיכון, אפריל 2001.

למרות הרצון המוצהר למנוע היווצרות של ריכוזים גדולים של עולי אתיופיה בדיוור קבע, נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מעידים על "ריכוזים גדולים במספר קטן של יישובים" (בשכונות חלשות) באזורים רבים ברחבי ארץ. ריכוזים של 3,000 עולים ומעלה נמצאים בנתניה, ברחובות, בחיפה, בחדרה, באשדוד, באשקלון ובבאר שבע (הודעה לעיתונות, 6.6.2001).

באשר לדירות ציבוריות, נמצא כי ביולי 2001 היו 3,563 דירות ציבוריות של חברות עמידר ועמיגור מאוכלסות על-ידי יוצאי אתיופיה, והתגוררו בהם 23,292 נפשות (מיזכר מחברת עמידר, 5.7.2001, ומיזכר מחברת עמיגור, 11.7.2001).

ביולי 2001 היו עדיין 518 קרוונים ומגורונים מאוכלסים על ידי 1,994 עולים מאתיופיה (מיזכר מחברת עמידר, 5.7.2001) (מגורון הוא בעל שטח של 23 מ"ר, בעוד שקרוון הוא בעל שטח של 45 מ"ר).